

El Modernisme. Idees i corrents

Lloc: [Cursos IOC - Batxillerat](#)

Curs: Literatura catalana (autoformació IOC)

Llibre: El Modernisme. Idees i corrents

Imprès per: Invitado

Data: dijous, 19 de novembre 2020, 00:51

Descripció

Taula de continguts

- 1. El Modernisme**
- 2. El primer modernisme català**
- 3. El segon modernisme català**

1. El Modernisme

Els moviments modernistes europeus

El *Modernisme* és el moviment cultural i artístic que es produeix a tota Europa (després també a Sud-amèrica) en el segon terç del segle XIX. Té la voluntat de trencar l'estètica realista i naturalista i la idea positivista que havia dominat en les dècades anteriors. És un moviment que es produeix en totes les arts, tant pictòriques i musicals, com arquitectòniques i literàries.

Pel fet de ser una reacció al realisme i a la classe burgesa que el sustentava, s'acosta en cert aspectes al Romanticisme. Així, els artistes modernistes -que rebran diversitat de noms segons els països-, estenen la idea de l'art com a ideal de vida, "l'art per l'art" al qual consagren la seva vida, amb les dificultats i enfrontaments amb la burgesia que ocasionarà. No sols s'oposen a l'art industrial que comença a produir-se a les ciutats europees com Londres o París, llavors les grans metròpolis del món, sinó que consideren l'artista un ésser superior i incomprès per la societat.

A Gran Bretanya, la resposta a l'art burgès es troba en el cenacle que dona nom al **Pre-rafaelisme**. Creat el 1848, els seus integrants (J. Ruskin, D.G. Rossetti o E. Burnes-Jones...) es traslladen a viure al camp i es proposen recuperar el treball artesanal, individual i creatiu. Creen la idea de l'artista poeta-pintor-artesà. Els seus models pictòrics els troben en els pintors d'abans de Rafael.

A França, el moviment pictòric paral·lel al Pre-rafaelisme, és l'**Impressionisme**. Una manera nova de pintar que treu els pintors dels estudis i el situa en plena natura. Els quadres de Monet, Renoir o Manet mostren una nova natura i pinten del natural. Una forma que revoluciona l'art i que manté estrets vincles amb la forma d'escriure. D'altra banda, és en l'obra de poetes com Charles Baudelaire, Paul Verlaine i Arthur Rimbaud que es produeix un canvi dràstic en el concepte de la poesia. Obres com *Les flors del mal* (1857) de Baudelaire i els poemes que publiquen els altres dos poetes citats que enceten la poesia moderna, després anomenada **Simbolisme** pel poeta i teòric Stéphane Mallarmé.

Els artistes catalans com Santiago Rusiñol, Ramon Casas i també, Pablo Picasso que havia fet un primer aprenentatge a Barcelona, aviat van mantenir relació amb el moviment impressionista. Es traslladen a París, al barri de Montmartre, referència fins avui d'aquella època, i fan seves les propostes. Va ser la primera entrada del Modernisme a Catalunya.

La bohèmia, l'*spleen* i el decadentisme

L'actitud dels artistes modernistes repercuteix en la seva forma de vida. Inconformistes i crítics amb la moral i les formes burgeses (treballar en la indústria, casar-se i tenir fills i fer una vida social determinada) els artistes practiquen la bohèmia, freqüenten els cabarets i mantenen una actitud melangiosa i de tedi que s'anomenarà, seguint uns poemes de Baudelaire, amb el terme anglès *spleen*. Els seus detractors els consideren desclassats i decadents i aviat el terme "modernista" va ser utilitzat despectivament. També van explorar els anomenats "paradisos artificials". Formes diverses d'arribar a trobar la bellesa i la pròpia creativitat com representa *El retrat de Dorian Gray* (1891) d'Oscar Wilde. Brillant i iconoclasta, Wilde és un altre símbol d'artista que trenca amb les convencions socials i la moral burgesa. Al final, el pare del seu amant el va denunciar i va passar temps a la presó i després va morir a París, sol i abandonat. Es refugia en un món paral·lel, culte i refinat, i decadent.

2. El primer modernisme català

A Catalunya, el **Modernisme** va ser un moviment ampli de renovació cultural que continuava la Renaixença (que ara trobaven antiquada) amb la voluntat de dur el país a la plena modernització. Coincideix amb el moment que el nacionalisme català comença a organitzar-se en partits que tenen la voluntat d'arribar al poder i influir en l'organització i la visió d'Espanya. Després del desastre colonial de 1898, el 1901 el partit de la Lliga Regionalista guanya les principals ciutats catalanes en les eleccions municipals i comença a desplegar un programa polític de modernització de les infraestructures de gran abast.

El terme "modernisme" aparegué per primera vegada a la revista *L'Avenç* el 1884, però el moviment es desplega a partir del 1892. S'organitza en totes les arts, però és en l'arquitectura on obtingué uns resultats més espectaculars. La importància d'Antoni Gaudí en l'arquitectura mundial n'és una bona mostra, tot i que també hi hagué altres tendències. A més de la Sagrada Família o el parc Güell, un edifici emblemàtic és el Palau de la Música catalana (1904-1908) de l'arquitecte Lluís Domènech i Muntaner, autor també de l'edifici on s'ubica actualment la Fundació Antoni Tàpies. D'edificis modernistes, però, n'hi ha arreu del país.

Etapes i tendències

1892 - 1900: etapa de tempteig i gestació.

Són uns anys de tempteig i proclames; d'actituds. El terme "modernisme" i "modernista" designa més una postura que una estètica concreta. La voluntat de ser modern i de modernitzar el país, porta els joves a organitzar-se en revistes i actes públics. Les revistes esdevenen plataformes per fer sentir la seva veu.

L'Avenç és la revista (i després editorial) que impulsa la modernització i europeïtzació que es vol per Catalunya. És la plataforma més influent que acull en les seves pàgines les iniciatives més renovadores. Va tenir dues etapes: 1881-1884 i 1889-1893. Els joves redactors tenen consciència de la necessitat d'una gramàtica única i comunament acceptada per fer del català una llengua de cultura. De fet, Pompeu Fabra (1868-1948) va començar a escriure en aquesta revista, al costat de Joaquim Casas-Carbó i Jaume Massó i Torrents (1863-1943), que n'era el propietari. Hi van portar a terme una «campanya lingüística», hi van fer propostes i les practicaren immediatament. Així, el títol de la revista va passar de ser «L'Avens» a «L'Avenç», introduint l'ús de la «ç trencada»; també van sistematitzar l'ús del plural en «-es», entre d'altres elements ortogràfics. És la base primera de la reforma fabriana que culminarà sota el Noucentisme.

L'article més paradigmàtic que assenyalava l'inici del modernisme regenerador és "Viure del passat" de Jaume Brossa. Publicat a *L'Avenç* el 1892, Jaume Brossa hi expressa amb claredat les intencions de la nova joventut que representa. Escriu:

"A èpoques noves, formes d'art noves. El fonament de la cultura d'una generació ha de reposar sobre lo bo de l'anterior; mes si aquesta porta un patrimoni dolent, és preferible menysprear-lo, no fer-ne cas i començar foc nou. Si Catalunya vol seguir el camí que li correspon, deu agafar nous procediments en la creació de l'obra d'art, procediments que estiguin en consonància amb el medi que la volti, procurant influir sobre d'ell per millorar-lo."

El modernisme d'aquesta etapa es caracteritza aviat per ser combatiu, regeneracionista i vitalista, per cridar a l'acció i al canvi.

En aquest sentit, el teatre hi tindrà un paper fonamental, ja que es tracta d'un gènere literari que implica la relació directa amb el públic que assisteix a la representació, els actors i el text, tal com veurem en l'obra *Aigües encantades* (1908) de Joan Puig i Ferrer, també en aquest curs.

Al mateix temps la revista *Catalònia* (1898-1900) dona a conèixer molts autors europeus com Baudelaire, Maeterlinck, Goethe, traduït per Joan Maragall, o el filòsof Nietzsche. La seva teoria del superhome tindrà una gran incidència en el concepte d'artista (un ésser superior) i d'art. Altres revistes són: *Quatre gats* (1899) i *Pèl i ploma* (1899-1903).

Les Festes modernistes de Sitges: 1892-1899

De tornada del seu sojorn a París, Santiago Rusiñol compra uns habitatges (el Cau Ferrat) arran de mar a Sitges i s'hi instal·la temporalment. Des d'allà organitza unes trobades dirigides als joves artistes, conegudes com les Festes modernistes de Sitges que obtingueren un gran ressò. Tant polítics, pintors com poetes i novel·listes hi acudiren. Es tractava de fer exposicions, concerts, discursos i representacions teatrals que tractessin les inquietuds dels joves i les palpitations del moment. Sempre des d'una voluntat de provocar i escandalitzar. N'és un exemple la desfilada que el 1894 organitzaren pels carrers de la vila portant dos quaterns del Greco fins al *Cau Ferrat*. Rusiñol va ser un dels modernistes més genuïns, per la seva actitud de burla a la societat benestant, per la seva fina i afilada ironia i per algunes de les seves extravagàncies. A més de pintor i activista cultural, és autor de la novel·la *L'auca del senyor Esteve* (1907) i d'un gran nombre d'obres de teatre.

D'altra banda, el discurs que Santiago Rusiñol va pronunciar en la Tercera Festa Modernista de Sitges de 1894 és un al·legat a la llibertat en l'art: *"És la tercera vegada que el Cau Ferrat es reuneix a prop del mar; la tercera vegada que, fugint del soroll de la ciutat, venim a somiar al peu d'aquesta platja hermosa, a sentir-nos bressar al compàs de les onades, a prendre aigües de poesia, malalts que estem del mal de prosa que avui corre per la nostra terra."*

Rusiñol postulava l'"Art Total", l'art com a religió. I l'art que havia de sorgir de la "sinceritat" del poeta. Els termes "artista" i "poeta" es van eixamplar i atribuir a totes les disciplines artístiques. El poeta Joan Maragall hi va reflexionar àmpliament, per exemple en el seu assaig *Elogi de la Paraula* de 1903.

NOTA: Insistirem en alguns d'aquests conceptes i elements en estudiar el teatre modernista de Joan Puig i Ferrer.

Podeu completar aquesta informació amb els articles que Lletra dedica a [el Modernisme](#).

3. El segon modernisme català

1900-1912: etapa de consolidació i final del moviment

És en aquest segon període que el modernisme s'estableix com a moviment. Perd bona part de l'agressivitat que l'ha caracteritzat en la primera etapa, degut a què la burgesia accepta i fins i tot assimila ni que sigui estèticament el moviment.

Aquesta etapa està emmarcada per la publicació de la revista *Joventut* (1900-1906). *Joventut* és la plataforma per excel·lència de la literatura modernista. Els articles es dedicaven a l'actualitat en totes les expressions artístiques, i pretenia tenir un nivell europeu. Així, també publicava traduccions de poemes. Dirigida per Lluís Via, en les seves pàgines es van publicar en forma de fulletó (és a dir: per entregues) algunes de les obres cabdals de la narrativa modernista com *Marines i boscatges* de Joaquim Ruyra, al llarg de l'any 1903, i de Víctor Català / Caterina Albert. Tant els relats de *Drames rurals* (1902) que van tenir un enorme ressò i èxit, com la novel·la *Solitud* (1905) que va ser el gran triomf de la revista i del moviment literari.

D'altra banda, des d'un punt de vista polític, té una actitud nacionalista i això fa que hi publiquin tant autors modernistes com anteriors.

Final del modernisme. El Glosari d'Eugeni d'Ors (Xènius)

Encara que els escriptors modernistes mantenen un bon ritme de publicació durant tota la primera dècada del segle (*Josafat*, de Prudenci Bertrana o *La vida i la mort d'en Jordi Fraginalls*, de Josep Pous i Pagès, així com els llibres de poemes de Joan Maragall i obres de teatre), a partir de l'any 1906, el modernisme comença a tenir un clar opositor amb l'aparició de la nova generació d'escriptors i intel·lectuals. A partir del primer de gener d'aquell any, un jove Eugeni d'Ors (1881-1954) comença a publicar un article d'opinió (una glosa) a *La Veu de Catalunya*, el diari de la Lliga Regionalista. És l'anomenat *Glosari*. Des d'aquesta tribuna comença a posar les bases del Noucentisme. Un moviment cultural d'ideologia més dretana que el modernisme, però que farà realitat moltes de les il·lusions i propostes de modernització que les generacions anteriors anhelaven.

Les gloses són comentaris sobre l'actualitat de temes diversos (política, lletres, arts, filosofia, urbanitat...), però esdevenen una novetat davant el to i la llengua del que anomenem articles de premsa. Ors, que signa amb el pseudònim ampul·lós de Xènius (mot pròxim a "geni"), inaugura el periodisme modern, és a dir, els articles amb signatura que mostren i intenten crear opinió sobre els seus lectors.

Amb el temps, el noucentisme literari es decanta per una estètica literària i cultural de retorn al classicisme, en contrast amb el modernisme.

Entre 1900 i els anys trenta del segle Catalunya aconsegueix una modernització de formes de vida i de les seves arts. En el terreny de les estructures culturals, cal assenyalar la institucionalització de la cultura a través d'organismes que la protegeixen i la promouen, premsa i revistes i editorials. Cal destacar la creació de l'Institut d'Estudis Catalans (1907) i la fixació de la llengua catalana o la creació de la Biblioteca de Catalunya (1906)

Podeu ampliar les nocions sobre [el Noucentisme](#) a la pàgina de Lletra.

